

1. หลักการและเหตุผล

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการ โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีกิจกรรมให้การสนับสนุนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ ประสบการณ์ และกระบวนการพัฒนาการเกษตร ตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้นำความรู้และแนวคิด ประกอบกับทักษะอาชีพทางการเกษตรที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพ ภูมินิเวศน์และภูมิสังคมของเกษตรกรเอง ซึ่งการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เริ่มตั้งแต่ปี 2550 และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี 2552 ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ถึง 187 แห่ง สามารถกระจายโอกาสในการจัดฝึกอบรม ให้แก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และเพื่อการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ถึงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตรและชุมชนเกษตรให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นที่ปรึกษาในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาความพร้อมและศักยภาพของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน หลักสูตร บทเรียน รวมทั้งกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและทักษะ ความชำนาญของปราชญ์ชาวบ้าน และแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ตลอดจนกระบวนการในการรักษาคุณภาพการฝึกอบรม และการเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรมภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

2.2 เพื่อวัดผลระดับความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรและเกษตรกรอาสาที่ผ่านการฝึกอบรม และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ของเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องต่อผลสำเร็จของโครงการฯ รวมถึงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

2.4 เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน โครงการในเชิงประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ตลอดจนผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ของโครงการฯ

2.5 เพื่อประเมินผลการเชื่อมโยงการดำเนินงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกันระหว่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางของหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในลักษณะการดำเนินงานเชิงบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

2.6 เพื่อเสนอแนะนโยบาย มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ที่เหมาะสมแก่สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางขยายผลการดำเนินงานโครงการฯ ได้อย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น

3.ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ประเมินศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 75 แห่ง แบ่งเป็น ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่จัดตั้งก่อนปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 (ศูนย์รายเก่า) จำนวน 32 แห่ง และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในปี งบประมาณ พ.ศ.2552 (ศูนย์รายใหม่) จำนวน 43 แห่ง

3.2 ประเมินเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1,861 ราย โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเมินเกษตรกรทั่วไปที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 จำนวน 1,500 ราย และประเมินเกษตรกรอาสาที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 จำนวน 361 ราย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการประเมินผลการดำเนินงานของ โครงการพัฒนาศูนย์
เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ.2552 ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม
แบบทดสอบ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ชนิดเครื่องมือ	สำหรับ	ประเด็นการประเมิน	
		ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน	เกษตรกร/เกษตรกรอาสา
แบบสัมภาษณ์	ประชาชนชาวบ้าน	- รายละเอียดหลักสูตร - กระบวนการถ่ายทอดความรู้ - แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง - ระดับคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้ - การพัฒนาและการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการฝึกอบรม	
แบบสังเกต	คณะทำงาน มหาวิทยาลัย	- ความพร้อมและศักยภาพ	
แบบสอบถาม	เกษตรกร/เกษตรกร อาสา	- ระดับคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้ - การพัฒนาและการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการฝึกอบรม - ความพึงพอใจของผู้ผ่านการฝึกอบรม	- การนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้
แบบทดสอบ	เกษตรกร/เกษตรกร อาสา		ความรู้ ความเข้าใจหลัง ผ่านการฝึกอบรม

5. เกณฑ์การประเมินผล

เกณฑ์ประเมินผลศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน ประกอบด้วยคะแนนจากการประเมิน
เชิงปริมาณและคุณภาพรวมกัน เท่ากับ 100 คะแนน แยกตามประเด็นการประเมิน เพื่อจัดระดับ
ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย รายละเอียดดังตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 การแสดงน้ำหนักการให้คะแนนในการประเมินศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ประเด็นการประเมินผล ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน	คะแนนจากการเก็บข้อมูล			รวม
	ปราชญ์ชาวบ้าน	มหาวิทยาลัย	ผู้ผ่านการ ฝึกอบรม	
1. ความพร้อมและศักยภาพ		30		30
2. รายละเอียดหลักสูตร	10			10
3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้	10			10
4. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	10			10
5. ระดับคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้	10		10	20
6. การพัฒนาและการเพิ่มประสิทธิภาพใน การฝึกอบรม	10			10
7. ความพึงพอใจของผู้ผ่านการฝึกอบรม			10	10
รวม	50	30	20	100

ตารางที่ 3 เกณฑ์การจัดระดับความเข้มแข็งของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ช่วงคะแนน	ระดับความเข้มแข็ง(ดาว)	ระดับดาว
86 -100 คะแนน	มาก	3 ดาว
71 – 85 คะแนน	ปานกลาง	2 ดาว
ต่ำกว่า 71 คะแนน	น้อย	1 ดาว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ.2552 มี 2 รูปแบบ คือ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ประกอบ ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยใช้การจัดกลุ่มและแยกข้อมูล การเชื่อมโยงตรรกะ การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล การวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT

7. ผลการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

7.1 ผลการประเมินภาพรวมศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการประเมิน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 จำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง แบ่งเป็นศูนย์รายเก่า จำนวน 32 แห่ง และศูนย์รายใหม่ จำนวน 43 แห่ง โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการประเมินมากที่สุด จำนวน 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.0 ผลการประเมินจำแนกรายละเอียด ได้ดังนี้

7.1.1 ข้อมูลทั่วไป

1) ข้อมูลทั่วไปของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศ ชาย จำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.7 และปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.7 โดยมีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 52.5 ปี ประวัติความเป็นมาของปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เคยใช้สารเคมีและเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยว ประสบปัญหาขาดทุน เป็นหนี้ สุขภาพไม่แข็งแรง จึงเปลี่ยนวิถีคิด เป็นเกษตรผสมผสานและไม่ใช้สารเคมี รวมทั้งดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนกระทั่งประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับจากชุมชน

2) ข้อมูลทั่วไปของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า มากที่สุดมีเนื้อที่ระหว่าง 11-20 ไร่ จำนวน 19 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.4 และกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นของปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 56 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 74.8 โดยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการดำเนินงานแบบปัจเจก จำนวน 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 76.0 ด้านกิจกรรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเน้นเกษตรผสมผสาน ทั้ง ด้านพืช สัตว์ ประมง และกิจกรรมเสริมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร สำหรับบุคลากรหลักภายในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะมีบุคลากรหลัก ระหว่าง 6 -10 คน จำนวน 60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80.1

7.1.2 ความพร้อมและศักยภาพ

1) ปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่มีความชัดเจนในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งองค์ความรู้และประสบการณ์ทางการเกษตรที่หลากหลายลึกซึ้ง มีความสามารถในการวิเคราะห์และมีโลกทัศน์กว้างไกล มีความแสดงออกถึงความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์

ส่วนรวม รวมทั้งมีลักษณะของผู้มีความรู้คู่ความดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมหลากหลายสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) โครงสร้างพื้นฐาน/ลักษณะทางกายภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ตั้งแต่สถานที่ถ่ายทอดความรู้/ฝึกอบรม ห้องสุขา/ห้องอาบน้ำ ระบบสาธารณูปโภค สถานที่รับประทานอาหาร ที่พัก

3) การเป็นศูนย์ฝึกอบรมทางด้านการเกษตร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอบรม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ สื่อประกอบการฝึกอบรม/เรียนรู้ และสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในการเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

4) ฐานการเรียนรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ มีความพร้อมสภาพดี และหลากหลาย รวมทั้งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น/วิถีชุมชนด้วย

7.1.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทุกแห่งมีแนวทางดำเนินงานสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลายแห่งได้ประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่เป็นวิถีปฏิบัติ เน้นพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองในชุมชน ลดรายจ่ายในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรผสมผสาน และสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างกัน ในชุมชนและต่างชุมชน รวมทั้งศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ มีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน

7.1.4 หลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า ส่วนใหญ่ มีระยะเวลา 4 วัน 3 คืน มีเกษตรกรเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรม ต่ำกว่า 200 คน จัดฝึกอบรมระหว่าง 4 – 6 รุ่น จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อรุ่น ระหว่าง 31-60 คน โดยหลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวนชั่วโมงทางวิชาการที่เหมาะสม รวมทั้งคณะวิทยากรมีความเหมาะสมกับวิชาที่สอน นอกนั้นหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนนั้นๆ

7.1.5 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ใช้เทคนิคและสื่อประกอบในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย โดยทุกแห่ง ใช้เทคนิคการบรรยายและการฝึกปฏิบัติ รองลงมา มีการสาธิตและการอภิปรายกลุ่ม และบางแห่งมีการจัดศึกษาดูงานให้ผู้เข้า

รับการฝึกอบรม สำหรับสื่อประกอบการถ่ายทอดความรู้ ส่วนใหญ่ มีเอกสารประกอบการฝึกอบรม รองลงมามีเอกสารเผยแพร่ความรู้ โปสเตอร์วิชาการ วิทยุทัศน์ และภาพกิจกรรมทางวิชาการ

7.1.6 ด้านระดับคุณภาพการถ่ายทอดความรู้ ส่วนใหญ่ สามารถดำเนินการถ่ายทอดความรู้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และมีการจัดทำรายงานผลการฝึกอบรม รวมทั้งมีการประเมินผลเกษตรกรทุกรุ่นหลังการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้มีการนำผลจากการประเมินไปวางแผนและนำไปพัฒนาปรับปรุงการถ่ายทอดความรู้แล้ว สำหรับความคิดเห็นของผู้รับการฝึกอบรมต่อคุณภาพกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

7.1.7 การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการฝึกอบรมในอนาคต พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทุกแห่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพตนเอง และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากิจกรรมต่างๆและฐานการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อที่ใช้ร่วมในการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งการพัฒนาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.1.8 ด้านความพึงพอใจของผู้รับการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน แบ่งได้เป็นความพึงพอใจของเกษตรกรและเกษตรกรอาสา พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด

7.1.9 การเชื่อมโยงบูรณาการของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รองลงมาหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา ศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และโครงการหลวง

7.1.10 ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

- 1) ด้านการดำเนินงาน พบว่า ขาดความพร้อมทางด้านกายภาพ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอหรืองบประมาณล่าช้า
- 2) ด้านปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร พบว่า ขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ วิทยากรบางรายประสบการณ์และองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตรไม่เพียงพอ
- 3) ด้านผู้รับการฝึกอบรม พบว่า ระเบียบที่ให้เกษตรกรอบรมได้ 1 ครั้งไม่เพียงพอ ผู้รับการฝึกอบรมบางรายอายุมาก การเข้ารับการฝึกอบรมซ้ำซ้อนของเกษตรกร

4) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานราชการ พบว่า การสื่อสารระหว่าง
 ปราชญ์ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เอกสารหรือระเบียบทาง
 ราชการยากสำหรับปราชญ์ชาวบ้าน ขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐ

7.1.11 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของปราชญ์ชาวบ้าน สรุปได้ดังนี้ ภาครัฐควร
 สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โครงการนี้สามารถขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
 ได้ เป็นทางเลือกที่ดีให้เกษตรกร ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรเริ่มต้นจากการเป็นศูนย์ปัจเจก
 ควรมีเครือข่ายของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นผู้เสียสละแก่ส่วนรวม
 ควรเน้นในเรื่องคุณภาพของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถ
 อบรมซ้ำได้ หน่วยงานราชการควรเป็นที่ปรึกษาที่ได้อย่างต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควร
 สนับสนุนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์
 ระหว่างกันของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วม
 กับการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ มีความ
 พึงพอใจมากต่อโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ในระดับมาก

7.2 ผลการประเมินจัดระดับความเข้มแข็งศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการประเมินศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 75 แห่ง เพื่อจัดระดับความ
 เข้มแข็ง พบว่า มีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ระดับความเข้มแข็งมาก (3 ดาว) มากที่สุด จำนวน
 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.3 รองลงมา ระดับความเข้มแข็งปานกลาง (2 ดาว) จำนวน 32 แห่ง
 คิดเป็นร้อยละ 42.7 รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รายละเอียดจัดระดับความเข้มแข็งของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน	ระดับความเข้มแข็ง (ร้อยละ)			รวม
	มาก (3 ดาว)	ปานกลาง (2 ดาว)	น้อย (1 ดาว)	
ศูนย์รายเก่า	24 (75.0)	8 (25.0)	-	32 (100.0)
ศูนย์รายใหม่	19 (44.2)	24 (55.8)	-	43 (100.0)
รวม	43 (57.3)	32 (42.7)	-	75 (100.0)

7.3 ผลการประเมินผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

การประเมินผลผู้ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการทดสอบผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1,958 ราย แบ่งเป็นเกษตรกร จำนวน 1,594 ราย และเกษตรกรอาสาจำนวน 364 ราย ผลการประเมินจำแนกรายละเอียด ได้ดังนี้

7.3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

- 1) ผู้ผ่านการฝึกอบรม พบว่า มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิง จำนวน 1,189 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.7
- 2) อายุของผู้ผ่านการฝึกอบรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 600 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.6 รองลงมาอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 494 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.2
- 3) ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ คือ ประถมศึกษา จำนวน 1,077 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 273 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.0
- 4) พื้นที่การเกษตรของครอบครัวผู้ผ่านการฝึกอบรม พบว่า มากที่สุดมีพื้นที่การเกษตรระหว่าง 5-10 ไร่ จำนวน 563 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.8 รองลงมาพื้นที่การเกษตรต่ำกว่า 5 ไร่ จำนวน 289 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.8
- 5) กิจกรรมการเกษตรในครัวเรือนของผู้ผ่านการฝึกอบรม มากที่สุด คือ ทำนา จำนวน 1,398 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมา ทำสวน จำนวน 988 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.5
- 6) เหตุผลที่เข้ารับการฝึกอบรม แบ่งเป็นเกษตรกรและเกษตรกรอาสา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ต้องการความรู้เพิ่มเติม จำนวน 819 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.5 รองลงมาต้องการความรู้และศรัทธาปราชญ์ จำนวน 463 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.0 สำหรับเกษตรกรอาสา ส่วนใหญ่ ต้องการความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นรวมทั้งต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพ จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาต้องการความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.9
- 7) ความคาดหวังของผู้ผ่านการฝึกอบรม แบ่งเป็นเกษตรกรและเกษตรกรอาสา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นยังคาดหวังความรู้ทางการเกษตร เทคนิคและทักษะวิธีการใหม่ๆ เฉพาะด้าน สำหรับเกษตรกรอาสา ส่วนใหญ่คาดหวังความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและวิชาชีพทางการเกษตรอื่นๆ เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาปรับปรุงและพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรรมของตนเองให้ประสบความสำเร็จ

7.3.2 การประเมินระดับความรู้และการนำไปปฏิบัติหลังผ่านการฝึกอบรม

การประเมินระดับความรู้และการนำไปปฏิบัติหลังผ่านการฝึกอบรม แบ่งเป็นเกษตรกรและเกษตรกรอาสา จำแนก เป็น 5 กลุ่มของวิชาการเรียนรู้ ดังนี้

1) เกษตรกร

(1) การสอนปรับทัศนคติหรือแนวคิดและพฤติกรรมของเกษตรกรให้สามารถดำเนินชีวิตตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับดี และส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 90 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายและมีภาวะเงินออมเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดต่อกับครอบครัวและเพื่อนบ้านปฏิบัติ

(2) การสอนวิธีการผลิตโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับปานกลาง-ดี โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 75 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้สามารถลดรายจ่ายและมีรายได้เพิ่ม นอกจากนั้นเกษตรกร กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดต่อกับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

(3) การสอนวิธีการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งทางด้านทฤษฎี ปฏิบัติ และศึกษาดูงาน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับปานกลาง และเกษตรกร กว่าร้อยละ 75 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีเงินออมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 90 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดต่อกับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

(4) การสอนวิธีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินหรือแผนจัดการชีวิตอย่างพอเพียง พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับค่อนข้างดี และส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 95 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้

นอกจากนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 95 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัว และเพื่อนบ้าน

(5) การสอนวิชาการจัดทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในระดับดี และเกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ทำให้สามารถควบคุมสถานะทางการเงินของตนเองได้ โดยเฉพาะการลดรายจ่าย นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

2) เกษตรกรอาสา

(1) การสอนปรับทัศนคติหรือแนวคิดและพฤติกรรมให้สามารถดำเนินชีวิตตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรอาสามีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับดี และส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 95 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้เกษตรกรอาสาสามารถลดรายจ่ายและและบางรายมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 95 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้านปฏิบัติ

(2) การสอนวิธีการผลิตโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้สามารถลดรายจ่าย นอกจากนี้เกษตรกรอาสา กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

(3) การสอนวิธีการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งทางด้านทฤษฎี ปฏิบัติ และศึกษาดูงาน พบว่า เกษตรกรอาสามีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับปานกลาง และเกษตรกรอาสา กว่าร้อยละ 65 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้สามารถลดรายจ่าย นอกจากนี้เกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 75 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

(4) การสอนวิธีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินหรือแผนจัดการชีวิตอย่างพอเพียง พบว่า เกษตรกรอาสามีความรู้ความเข้าใจวิชาในกลุ่มนี้ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 65 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ทำให้เกษตรกรอาสาส่วนใหญ่สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 75 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

(5) การสอนวิชาการจัดทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรอาสาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และเกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 90 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ทำให้สามารถควบคุมสถานะทางการเงินของตนเองได้ โดยเฉพาะการลดรายจ่าย

และภาวะเงินออมที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นเกษตรกรอาสาส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน

7.3.3 ข้อเสนอแนะของผู้ผ่านการฝึกอบรม

1) ข้อเสนอแนะของเกษตรกร สรุปได้ดังนี้ พัฒนาคุณภาพอาหาร อาหารว่าง และน้ำดื่ม ให้เหมาะสมและเพียงพอ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรมีการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างกัน ขยายฐานเรียนรู้และปรับปรุงฐานเรียนรู้ ให้มีความพร้อม วิทยากรควรมีความหลากหลาย มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าอบรมได้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับสอดคล้องกับชุมชนและสถานการณ์ปัจจุบัน เพิ่มระยะเวลาการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสม พัฒนาระบบสาธิตรูปโลกและกายภาพ และประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมโครงการให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง

2) ข้อเสนอแนะของเกษตรกรอาสา สรุปได้ดังนี้ ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมพัฒนาอาหาร อาหารว่าง และน้ำดื่ม ให้เพียงพอและสะอาด ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรมีการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างกัน วิทยากรต้องมีความรู้ที่หลากหลาย คัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีความพร้อมและมีความตั้งใจ ผู้นำชุมชนควรเข้ารับการฝึกอบรม เปิดโอกาสให้สามารถอบรมได้มากกว่า 1 ครั้ง เปิดโอกาสให้เกษตรกรอาสาได้เป็นวิทยากร ขยายเวลาของหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับสอดคล้องกับชุมชนและสถานการณ์ปัจจุบัน พัฒนาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ ปรับปรุงและพัฒนากายภาพให้มีความเหมาะสม ภาครัฐควรสนับสนุนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง

7.4 การวิเคราะห์ SWOT ในการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.4.1 Strengths (จุดแข็ง)

1) ด้านนโยบาย พบว่า โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรระหว่างกันของเกษตรกร วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งวิถีชีวิตและอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในประเทศไทย และโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานสร้างที่ยั่งยืนให้ภาคเกษตรกรรมของไทย ภายได้พื้นฐานของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางดำเนินงาน

2) ด้านปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร ส่วนใหญ่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการเกษตรมากและหลากหลาย และปราชญ์ชาวบ้าน ภายในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่ง ดำเนินวิถีชีวิตในสังคมเกษตรอย่างเหมาะสม มีความน่าเชื่อถือ ทั้งวัยวุฒิและประสบการณ์ชีวิต สามารถสร้างความศรัทธาและแรงจูงใจต่อ ผู้สนใจทั่วไปให้ร่วมเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วให้ปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

3) ด้านแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลาย แห่ง สามารถถ่ายทอด ขยายความ แปลผล “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เข้าใจอย่างแท้จริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมต่างๆที่เหมาะสม

4) ด้านศักยภาพและความพร้อม พบว่า พื้นที่การดำเนินงานส่วนใหญ่ กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากร ทำให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ได้รับการ ดูแลรักษาความพร้อมตลอดเวลา และปัจจุบันศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีพื้นที่ดำเนินงาน กระจายทั่วประเทศมีจุดเด่นที่หลากหลายแตกต่างกันไป สามารถกระจายโอกาสทั่วถึง ให้เกษตรกรที่สนใจได้ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่งอยู่ภายใต้เครือข่ายเดียวกัน มีความ เข้มแข็งในการดำเนินงาน จากการเชื่อมโยงบูรณาการทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนวิทยากร และ การเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน รวมทั้งหลายแห่งมีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นศูนย์เรียนรู้ ทางด้านการเกษตรก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่ง มีการจัดรูปแบบการบริหารจัดการภายใน ที่มีลักษณะเหมือนองค์กรธุรกิจ ทำให้มีประสิทธิภาพใน การบริหารจัดการ ซึ่งสามารถรองรับการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการได้อย่างเหมาะสม

5) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เครือข่าย ปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่ง เป็นหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติ เนื้อหาวิชามีความหลากหลาย เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับวิถีชุมชน และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น พื้นฐานในการกำหนดหลักสูตร

6) ด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ พบว่า การเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นขั้นเป็นตอน สร้าง ทักษะ และทำให้ผู้ที่ผ่านการอบรมมีความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งเข้าใจในเหตุและผลของการ กระทำ นอกจากนี้กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีความหลากหลาย ตั้งแต่ วิทยากร เทคนิคในการ

ถ่ายทอดความรู้ สื่อประกอบการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ได้

7) ด้านระดับคุณภาพการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่งมีการสร้างมาตรฐานของระดับคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการประเมินผลหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านสามารถรักษามาตรฐานและคุณภาพการถ่ายทอดความรู้ของตนเองต่อเนื่องตลอดไป

8) ด้านการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพ พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าทางการเกษตรและพร้อมเรียนรู้ตลอดเวลา มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านวิชาการ

9) ด้านผู้ผ่านการฝึกอบรม พบว่าเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้จริง ช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจนซึ่งเป็นแนวทางพึ่งพาตนเองอันจะสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้ผู้เข้าร่วม โครงการ และผู้ผ่านการฝึกอบรมหลายรายได้นำความรู้ไปเผยแพร่ถ่ายทอดต่อในครอบครัวตนเองและขยายผลไปยังชุมชนด้วย และหลังผ่านการฝึกอบรมเกษตรกรบางราย มุ่งมั่นและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาอาชีพตนเองจนประสบความสำเร็จได้

7.4.2 Weaknesses (จุดอ่อน)

1) ด้านนโยบาย พบว่า การให้สิทธิ์เกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม 1 ครั้ง ไม่เพียงพอต่อการนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ หรือไม่สามารถสร้างความมั่นใจในความรู้ที่ได้รับ รวมทั้งเกษตรกรหลายรายต้องการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายๆแห่ง เพื่อองค์ความรู้ที่หลากหลาย

2) ด้านปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร พบว่า ปราชญ์และวิทยากรบางรายขาดคุณสมบัติในการเป็นวิทยากรด้านการเกษตร เนื่องจากไม่มีคุณสมบัติและวุฒิที่เหมาะสม รวมทั้งประสบการณ์ทางการเกษตรไม่เพียงพอ และบางแห่งปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร มีลักษณะของการเป็นนักจัดฝึกอบรมมืออาชีพ ไม่มีกิจกรรมการเกษตรของตนเอง บางรายไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรรม และบางรายขาดคุณสมบัติของการเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้

คู่ความดีและเสียสละ รวมทั้งบางแห่งปราชญ์มีอายุมากและสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้

3) ด้านศักยภาพและความพร้อม พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านรายใหม่บางแห่ง ขาดความพร้อมเท่าที่ควรสำหรับการดำเนินงานเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

4) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่ง หลักสูตรการฝึกอบรมมีรายละเอียดทางวิชาการค่อนข้างน้อยและไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควร

5) ด้านการดำเนินงาน พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่งดำเนินงานแบบเครือข่ายในลักษณะความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งถึงองค์กรธุรกิจ มีทิศทางการดำเนินงานที่เหมือนกัน ซึ่งหากมีการเจรจาต่อรองหรือการตัดสินใจที่สำคัญเกิดขึ้น จะทำให้อำนาจการต่อรองตกไปอยู่กับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่ดำเนินงานแบบเครือข่าย รวมทั้งศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านลักษณะนี้อาจขาดอิสรภาพในการตัดสินใจ เพราะขึ้นกับเครือข่าย โดยแม่ข่ายจะมีอิทธิพลทางความคิดค่อนข้างมาก นอกจากนั้นบางแห่งที่เป็นเครือข่าย ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการเพราะความที่เป็นเครือข่าย แต่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านลักษณะนี้บางแห่งได้ตัดโอกาสของเกษตรกรอื่นๆในชุมชนนั้นๆที่มีความเหมาะสมในการเป็นปราชญ์ชาวบ้านมากกว่า ซึ่งศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านลักษณะดังกล่าวที่เกิดขึ้น อาจไม่สามารถเข้าถึงวิถีชุมชนนั้นๆได้อย่างแท้จริง โดยจะทำให้ขาดการยอมรับและการมีส่วนร่วมจากชุมชน และส่งผลต่อภาพลักษณ์ของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้

6) ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ พบว่า จากภาระงานที่มากน้อยแตกต่างกันของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ส่งผลให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านแต่ละแห่งได้รับการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกหรือให้คำปรึกษาไม่เท่ากัน ทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอาจแตกต่างกันด้วย นอกจากนั้นสำนักงานเกษตรและสหกรณ์บางจังหวัดคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่งจากบุคคลและพื้นที่ที่ขาดความพร้อมและความเหมาะสมเข้าร่วมโครงการ

7.4.3 Opportunities (โอกาส)

พบว่า แนวโน้มนโยบายของรัฐบาลสอดคล้องกับแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านสามารถ

สนับสนุนหรือเป็นต้นแบบ ทางด้านความรู้วิชาการเกษตรและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้โครงการอื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันเชื่อมโยงบูรณาการได้ โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอาจเชื่อมโยงการดำเนินงานกับองค์กรไม่แสวงหากำไรในพื้นที่ได้ ตลาดทั้งในและต่างประเทศมีความต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย ซึ่งกิจกรรมการฝึกอบรมภายใต้โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจะเน้นการถ่ายทอดความรู้ในกิจกรรมการเกษตรปลอดภัยเป็นหลัก โอกาสในการสร้างชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจหรือแรงบันดาลใจให้คนและชุมชน ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรมได้จริง โดยมีโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน และโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นศาสตร์ทางด้านเกษตรที่สำคัญของประเทศ ภายใต้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนั้นสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นส่งผลให้หลายสาขาอาชีพปรับเปลี่ยนสู่ภาคเกษตรกรรม จึงเป็นโอกาสของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในการทำหน้าที่รองรับและเป็นศูนย์กลางในการสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชน

7.4.4 Threats (อุปสรรค)

พบว่า โครงการของหน่วยงานภาครัฐบางโครงการมีการดำเนินงานคล้ายคลึงกับโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีกรให้คำตอบแทนแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเลือกเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการดังกล่าวเพราะคาดหวังค่าตอบแทน การเปลี่ยนทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้โดยอาจส่งผลต่อเนื้อหาของนโยบายจนส่งผลต่อความมั่นคงของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งการเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและการขยายตัวของสังคมเมือง เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนั้นการเมืองอาจแทรกแซงศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้ เนื่องจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน มีลักษณะที่เหมาะสมของการเป็นฐานเสียงทางการเมือง และจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้กิจกรรมการเกษตรของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่งเสียหาย บางแห่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่สามารถเดินทางไปยังศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และบางแห่งไม่สามารถจัดฝึกอบรมตามแผนที่กำหนดไว้

7.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องต่อผลสำเร็จของโครงการ

พบว่า สามารถจำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องต่อผลสำเร็จของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ได้ 8 ปัจจัย คือ ปราชญ์ชาวบ้าน คณะวิทยากร เกษตรกร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ นโยบายภาครัฐ และการเป็นเครือข่ายของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยทุกปัจจัย ล้วนเกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของโครงการ ซึ่งปัจจัยทั้ง 8 นั้นมีความโดดเด่นต่อการขับเคลื่อนของโครงการที่แตกต่างกันไป การควบคุมปัจจัยเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการรักษาเสถียรภาพของโครงการ และการผลักดันให้แต่ละปัจจัยขับเคลื่อนไปตามบทบาทหน้าที่ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด โดยต้องคำนึงถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้วย ซึ่งหากควบคุมปัจจัยที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องได้ทั้งหมดหรือได้มากที่สุดแล้ว การดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจะสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและสมดุล สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้อย่างแน่นอน

7.6 การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการ

พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน โครงการมีความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยสามารถแบ่งเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการได้เป็น 2 ประเภท คือ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน โครงการจากส่วนกลางและเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการจากส่วนภูมิภาค โดยทั้งเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ประเภทนั้น มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ซึ่งการบูรณาการระหว่างกันนั้นต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ให้เกียรติและไม่ก้าวถ่างกัน ซึ่งหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน โครงการจะเป็นผู้ประสานงานตรงกลางระหว่างภาครัฐกับปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งภาระงานลักษณะนี้จะต้องทำงานภายใต้ความยุ่งยากและซับซ้อน โดยผลจากการศึกษาที่ชัดเจนพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการ มุ่งมั่น ตั้งใจ ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังมีความเข้าใจต่อภาครัฐและเกษตรที่ขับเคลื่อนหมุนเวียนในโครงการ โดยสรุปเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานหรือปฏิบัติงานโครงการเป็นเสมือนแกนหลักและมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ รวมทั้งเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของโครงการมีความต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

7.7 การประเมินผลการดำเนินงานโครงการในเชิงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

7.7.1 ประสิทธิภาพ (Efficiency) พบว่า จากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ปฏิบัติได้ เป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งวิธีการดำเนินงานและระเบียบปฏิบัติต่างๆที่ชัดเจน อาทิ เช่น การคัดเลือกและคุณสมบัติประชาชนชาวบ้าน คุณสมบัติผู้เข้าร่วมโครงการ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน แนวทางการดำเนินงานของโครงการ บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว เป็นต้น ซึ่งกระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นแสดงถึง ประสิทธิภาพของโครงการได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชน บ้าน นั้นสามารถกระจายโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการและ ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมาก จากการให้บริการของภาครัฐผ่าน โครงการพัฒนา ศูนย์เครือข่ายประชาชนบ้านที่มีทรัพยากรที่จำกัดได้

7.7.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness) พบว่า ผลของการดำเนินงาน โครงการสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน แผนงานต่างๆ และระเบียบปฏิบัติของโครงการตาม ที่ตั้งไว้ ตั้งแต่ การคัดเลือกประชาชนชาวบ้าน การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ การจัดฝึกอบรมและ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ การดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน การนำปฏิบัติของผู้ที่ ผ่านการฝึกอบรม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และแม้ว่าการดำเนินงานของโครงการอาจจะ ประสบปัญหาบ้างเล็กน้อยซึ่งเป็นธรรมดาของโครงการที่มีขนาดใหญ่ ที่มีพื้นที่ดำเนินการทั่ว ประเทศ รวมทั้งมีความแตกต่างทางภูมิโนวศน์และภูมิสังคม นอกจากนั้นยังมีปัจจัยและความ แปรปรวนต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายทั้งที่ควบคุมได้และไม่ได้ แต่ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ส่วนร่วมกับ โครงการในทุกภาคส่วนยังสามารถผลักดันให้ผลการดำเนินงานของ โครงการบรรลุตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

7.7.3 ผลผลิต (Output) พบว่า ผลผลิตของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชน บ้าน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 คือ ศูนย์เครือข่ายประชาชนบ้าน ในปี 2552 จำนวนไม่ต่ำกว่า 187 แห่ง และผู้เข้าร่วมโครงการและผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายประชาชน บ้าน ไม่ต่ำกว่า 73,598 คน แบ่งเป็นเกษตรกร 69,830 ราย และเกษตรกรอาสา 3,768 ราย

7.7.4 ผลลัพธ์ (Outcome) พบว่า มีศูนย์เครือข่ายประชาชนบ้านที่มีความพร้อมและ ศักยภาพในการจัดฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งมีศูนย์เครือข่ายประชาชนบ้านที่มีระดับความเข้มแข็งมาก จำนวน 43 แห่ง

และระดับความเข้มแข็งปานกลาง 32 แห่ง หลายแห่งมีลักษณะการดำเนินงานเป็นเครือข่ายกันระหว่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมให้การสนับสนุน นอกจากนี้หลายแห่งมีลักษณะการดำเนินงานเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพ และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่งสามารถพัฒนาเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศได้ด้วย ด้านผู้เข้าร่วมที่ผ่านการฝึกอบรม มีความรู้ความเข้าใจในความรู้ที่ได้รับ และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการประกอบอาชีพของตนเองให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ส่งผลให้สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีเงินออมเพิ่มขึ้น พออยู่ พอกิน รวมทั้งได้ถ่ายทอดความรู้ต่อให้ครอบครัวและเพื่อนบ้านด้วย ด้านการฝึกอบรมและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สร้างเสริมทัศนคติและประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ภายใต้การถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันของเกษตรกร สำหรับการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ภาครัฐทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งแสดงถึงแนวทางที่ดีของระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ

7.7.5 ผลกระทบ (Impact)

1) ผลกระทบทางตรง พบว่า การเชื่อมโยงระหว่างกันของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง และเกิดการเชื่อมโยงระหว่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านกับศูนย์เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถช่วยขยายองค์ความรู้ทางด้านวิชาการและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง กิจกรรมการเกษตรที่เกิดขึ้นจากผู้ผ่านการฝึกอบรม สามารถจำหน่ายผลผลิตให้ชุมชนในรูปของผลผลิตการเกษตรที่ปลอดภัย เป็นการการหมุนเวียนของกระแสเงินและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ผ่านการฝึกอบรมบางราย สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรแกนนำทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรผสมผสานได้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทำให้เกิดการรื้อฟื้น สะสม พัฒนาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบางแห่งสามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงครบวงจร สำหรับเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมสามารถจัดตั้งกลุ่มที่เข้มแข็ง ดำเนินการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร สร้างรายได้ให้และยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ที่สำคัญผลการดำเนินงานโครงการ สามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่นๆหรือ โครงการที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมี

ลักษณะของการเป็นศูนย์กลางทางด้านการเกษตรในชุมชน ที่เกษตรกรหรือผู้สนใจทั่วไปเข้ามาเรียนรู้หรือขอความช่วยเหลือด้านการเกษตรได้ แม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วมโครงการก็ตาม

2) ผลกระทบทางอ้อม คือ ในชุมชนที่มีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ระยะเวลาจะสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและจิตใจให้เกษตรกรทั่วไป ปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่างๆได้รับการฟื้นฟู รวมทั้ง เกษตรกร ครอบครัว และชุมชน จะมีสุขภาพที่ดีจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตที่ปลอดภัย และความรู้ที่ได้รับจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตและการตัดสินใจในการประกอบอาชีพได้ นอกจากนี้สามารถสนับสนุนและรองรับ กิจกรรมการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและอาชีพเกษตรกรรมให้กับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายคลึงกับโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้

7.8 การเชื่อมโยงการดำเนินงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน

พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีการเชื่อมโยงบูรณาการระหว่างกัน รวมทั้งได้เชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางอื่นๆด้วย โดยการเชื่อมโยงที่พบมากที่สุด คือ การเชื่อมโยงระหว่างกันของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยเป็นการเชื่อมโยงเพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน และการแลกเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งส่วนใหญ่การเชื่อมโยงลักษณะนี้จะเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์ในระดับที่เท่าเทียมกัน รองลงมาเป็นการเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ซึ่งจะมีลักษณะของอาจารย์กับลูกศิษย์ โดยศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจะเชื่อมโยงกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาการเกษตร และนำไปพัฒนาในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนของตนเอง และการเชื่อมโยงที่พบน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้เฉพาะทาง ซึ่งมีเพียงบางพื้นที่เท่านั้น และการเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนความรู้หรือการสนับสนุนวิทยากร โดยผลของการเชื่อมโยงต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้การดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีประสิทธิภาพและเข้มแข็งมากขึ้น แสดงถึงกลไกของชุมชนเกษตรกรรมที่มีการช่วยเหลือและเกื้อกูลกันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นผลในด้านบวกต่อชุมชนในหมู่บ้านหรือขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนหนึ่งที่ทำให้การเชื่อมโยงเกิดขึ้น คือ การสนับสนุนและช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ซึ่งสุดท้ายแล้วหากการเชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเกิดขึ้น

โดยธรรมชาติ ความต่อเนื่องและความยั่งยืนจะเป็นบทสรุปที่แท้จริงต่อผลการดำเนินงานของศูนย์
เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.9 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.9.1 การสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรสร้างมาตรฐานขั้นต่ำของการเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และคัดเลือกศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีความพร้อมและศักยภาพ เป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในระดับภูมิภาคหรือกลุ่มจังหวัดดำเนินงานในรูปแบบของสภาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งสร้างเครือข่ายของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทั้งหมดให้เป็นเครือข่ายเดียวกันนั้น โดยใช้วิธีการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบของ “เครือข่ายปัจเจก”

7.9.2 การเพิ่มศักยภาพโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรกำหนดกระบวนการคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านให้ชัดเจน โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน และเปิดโอกาสให้พระสงฆ์สามารถเป็นปราชญ์ชาวบ้านได้ ควรกำหนดแนวทางและทิศทางการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้ชัดเจน คือ การดำเนินงานเป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งควรสร้างฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนั้นพัฒนาบทบาทหน้าที่ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นศูนย์กลางทางด้านเกษตรในชุมชน

7.9.3 การบูรณาการความร่วมมือ ควรดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลาง

7.9.4 การพัฒนาผู้ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรปรับเปลี่ยนระเบียบให้เกษตรกรสามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ ไม่เกิน 2 ครั้งต่อคน โดยกำหนดเกณฑ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมซ้ำ และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดต้องเป็นผู้พิจารณาโอกาสในการเข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งผู้ผ่านการฝึกอบรมที่สามารถรวมกลุ่มในชุมชน มีศักยภาพและความพร้อมควรสนับสนุนให้พัฒนาไปสู่ การเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือการเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน

7.10 แนวทางการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.10.1 ด้านปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากร ควรพัฒนาศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรทางด้านทักษะการถ่ายทอดความรู้ และปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร ควรเป็นเกษตรกรในชุมชนที่มีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านดำเนินงาน และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรมีวิทยาหรือคณะทำงานที่มาจากอาชีพ ครู และพระสงฆ์ รวมทั้งควรมีการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการให้กับคณะทำงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และการคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านควรตรวจสอบความเป็นมาของปราชญ์ชาวบ้านผู้นั้นอย่างละเอียดโดยต้องสามารถดำเนินงานภายใต้ความเป็นตัวตนของตนเองได้

7.10.2 ด้านการดำเนินงาน ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กับหน่วยงานอื่นๆ ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้สามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นรูปธรรม ควรประสานชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และควรผลักดันศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นศูนย์กลางด้านสังคมเกษตร

7.10.3 ด้านผู้ผ่านการฝึกอบรม ควรส่งเสริมให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมดำเนินกิจกรรมการเกษตรแบบยั่งยืน โดยเน้นเป็นเกษตรกรระดับชุมชน เน้นพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองในชุมชน ให้ความสำคัญภูมิปัญญาท้องถิ่น

7.10.4 ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ควรเป็นที่ปรึกษาและร่วมดำเนินงานทางด้านเอกสาร และระเบียบราชการให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.10.5 การสร้างมาตรฐานของโครงการ ควรยกเลิกสถานภาพศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและหยุดการสนับสนุน แก่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีผลการดำเนินงานไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของโครงการ และการเพิ่มจำนวนของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรเน้นในเรื่องคุณภาพ

8. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

8.1 ประชาชนชาวบ้านต้องเกิดจากตนเองตามธรรมชาติ ไม่มีผู้ใดสามารถมอบตำแหน่งหรือจัดตั้งขึ้นมาได้

8.2 ประชาชนชาวบ้าน ควรมีคุณสมบัติ ที่เริ่มต้นจากแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ ประกอบกับมีความรู้ ความเสียสละ ประสพการณ์ มีพื้นฐานจากการเป็นผู้ให้ ไม่เห็นแก่เงินหรือผลประโยชน์ที่ตนเองพึงจะได้รับ ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม รวมทั้งต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมไม่ถูกเหยียดหยามหรือแสดงกิริยาที่ไม่สุภาพ โดยเฉพาะทางกายและวาจา นอกจากนั้นต้องเป็นผู้ที่ใฝ่เกียรติกับทุกคนด้วยความจริงใจ ถึงจะเหมาะสมกับการเป็นประชาชนชาวบ้านที่ได้รับการยกย่องอย่างแท้จริง

8.3 เกษตรกรที่จะเป็นประชาชนชาวบ้านควรได้รับการประเมินคุณภาพอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเป็นผู้ที่มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งยังเป็นการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของประชาชนชาวบ้านด้วย

8.4 การดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านควรเริ่มต้นจากการเป็นศูนย์ปัจเจก และพัฒนาเป็นเครือข่ายกับศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและการพัฒนาการดำเนินงานของตนเอง หรืออื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับผลประโยชน์ โดยควรมีลักษณะของเครือข่ายแบบหลวมๆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

8.5 การเชื่อมโยงบูรณาการของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ ร่วมกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ศูนย์เรียนรู้เฉพาะทาง และเครือข่ายภาครัฐและเอกชน ให้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ต้องพัฒนาศักยภาพและสร้างมาตรฐานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม รวมทั้งต้องบัญญัติบทบาทหน้าที่ และเผยแพร่ผลงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านให้สาธารณชนรับทราบ นอกจากนั้นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของประชาชนประจำศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านแต่ละแห่ง

8.6 การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน ทำให้การดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านมีความพร้อมและมีศักยภาพมากขึ้น เป็นวิธปฏิบัติที่ควรปฏิบัติ แต่การรวมกันเป็นเครือข่ายนั้นต้องเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศ ไม่ควรคิดรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายเพื่อพลังหรืออำนาจการต่อรองกับภาครัฐ

8.7 การพัฒนาที่เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างกันของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ระหว่างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนอื่นๆ ระหว่างกลุ่มอาชีพหรืออื่นๆทางด้านการเกษตร การพัฒนาการที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปอย่างช้าๆ และต่อเนื่อง ซึ่งเป็นลักษณะของการเกิดขึ้นตามธรรมชาติตามกระบวนการทางสังคม ถึงจะมีความเข้มแข็ง ยั่งยืนและมั่นคง

8.8 ควรพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ให้เป็นเครือข่ายระหว่างกัน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายแบบหลวมๆ เน้นทางด้านการพัฒนาด้านความรู้วิชาการ การดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่มีปราชญ์ชาวบ้าน มีผู้นำ รวมทั้งภายในเครือข่ายต้องมีระดับความสำคัญที่เท่าเทียมกัน มีอิสระทางความคิดตามภูมิปัญญาและภูมิสังคม

8.9 ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรมีบทบาทต่อการสร้างแรงจูงใจหรือส่งเสริมยุวเกษตรกร นักเรียน สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร ให้เกิดจิตสำนึกห่วงแหนและรักในอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งสร้างทัศนคติในการยอมรับอาชีพเกษตรกรรมว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติทัดเทียมอาชีพอื่น

8.10 สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดควรชี้แจงบทบาทหน้าที่ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในการดำเนินงานเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่ศูนย์จัดฝึกอบรมทางด้านการเกษตร เพราะปัจจุบันมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหลายแห่งที่เข้าใจสถานภาพตนเองผิด มุ่งหวังแต่การจัดฝึกอบรมเพื่อรับผลค่าตอบแทนจากจำนวนเป้าหมายเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งผิดหลักการและอุดมการณ์ของการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน

8.11 ควรเผยแพร่ผลงานหรือกิจกรรมที่มีจุดเด่นและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ให้กับเกษตรกร ยุวเกษตรกร นักเรียน ผู้นำชุมชน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้หรือสนใจที่เข้าเรียนรู้กับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

8.12 พื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินงานเป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรเป็นที่ดินของปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากร เพราะจะทำให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดเวลา

9. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

9.1 ควรศึกษาและติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านที่เคยเข้าร่วมโครงการและปัจจุบันได้ออกจากโครงการด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ขอลาออกด้วยตนเอง ไม่ได้รับการสนับสนุนต่อจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านอื่นๆ ที่ร่วมโครงการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะนำมาสู่การปรับปรุงและพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านในโครงการ

9.2 ควรศึกษาผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านในประเด็นของการนำความรู้ไปปฏิบัติและผลที่ได้รับจากการนำความรู้ไปปฏิบัติในเชิงลึก ที่เน้นข้อมูลทางเศรษฐกิจในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง เพื่อการคำนวณต้นทุนและความคุ้มค่าของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านการนำไปปฏิบัติ

9.3 ควรศึกษาความจำเป็นในเชิงพัฒนาของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน โดยใช้รูปแบบการศึกษาเชิงลึกและเลือกเป็นกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นต้นแบบในการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านต่อไป

9.4 ควรศึกษาด้านแบบหรือแบบจำลอง (model) ของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านที่เหมาะสมแยกตามรายภูมิภาค โดยเน้นสภาพภูมิสังคมและภูมินิเวศน์เป็นกรอบของการพัฒนาแบบจำลอง ซึ่งสามารถนำผลที่ได้มาเป็นตัวกำหนดรูปแบบของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านให้สามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนในสังคมเกษตร

9.5 ควรศึกษาสภาพแวดล้อมและวิถีชุมชนที่ทำให้เกิดประชาชนชาวบ้าน เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นต้นแบบในการพัฒนาให้เกิดประชาชนชาวบ้านตามสภาพแวดล้อมต่างๆของชุมชนเกษตรกรรม โดยให้ความสำคัญในการเป็นประชาชนชาวบ้านตามลักษณะภูมินิเวศน์และภูมิสังคม